

Aquincum elővárosát szántotta ki az eke

Ásatások százezer négyzetméteren a budaörsi Hosszúréten

Negyvenkét sor meg-meg-bicsakló barázdá, negyvenkét sor méternyi mély vágás. Kövek virítanak rajta, s fehér foltok. Mintha bemeszelték volna a frissen feltört földet. Ez Hosszúréten. Budaörsről délre a cserjés Piskál-dűlő lankája alatt hever ez a szántás. Messze van ide a horizont szegélye, valahol a budai hegyek fölött.

Szereti ezt a napos völgyet a szőlő. Azt a negyvenkét barázdát is azért hasították, hogy szőlőt telepítsenek a Hosszúrétre.*

Szeptember 7-én, egy esős szombaton itt szántott az érde gépállomás két embere. Sokszor megcsikordult az ekevas és a friss szántáson mindenütt cserepek, kövek tarkállottak. Néhány nagyobb fehér faragott kőlap is előbukott a földből. Halk eső cseperészett. Sokszor megálltak, s szídták az erősen köves talajt. Egyszer aztán, dél körül hirtelen egy súlyos cserépedény fordult ki a földből, s tartalma szanaszét hullt a nedves barázdába. Mint ahogy a mesében van.

A traktor megállt. Kincset találtak? Zöldesszürke pénzdarabok hevertek a fölforgatott agyagon. Mit csinálnának vele? Mind összeszedték. De hiába nézegették; az írást nem tudták kibetűzni, minden arcmost egyformának találtak. Valaki eláshatta — gondolták — de mikor? S miért?

Még egy darabig kint maradtak a Hosszúréten. Dolgoztak, szídták a köveket és a régi pénzek fölött tanakodtak. Egyben bizonyosok voltak: csak múzeumban látni ilyesmit.

Másnap, vasárnap el is mentek mindketten a Nemzeti Múzeumba és a tárlókban, a római régiségek között fölismerték a hosszúréti pénzdarabok hasonmásait.

Üzennek a kövek

Ha egy város újra meg akar születni, akkor kövekkel üzen. A Hosszúréten alatti fekvő római település évszázadokon át küldözte köveit a föld alól a budaörsi gazdák nagy örömeire. Ki tudja, mennyi római kő hallgat Budaörs tarka falai között?

De szeptember 9-én, hétfőn a két traktoros 2200 római ezüstpénzt adott a Nemzeti Múzeumnak. Nem is az ezüstpénz értéke volt az igazi adomány, annál többet adtak, noha nem is tudták, hogy egy római kori településsel ajándékozták meg a tudományt. Aznap a Budapesti Történeti Múzeum adattárát is értesítette egy tavaly végzett kerttervező mérnök lány a leletéről. A Hosszúréten alatti fekvő település megkezdte második életét.

A Budapesti Történeti Múzeum dr. Kaba Melindát bízta meg az ásatás vezetésével. A fél kilométernyi szántáson tarkálló cserepek, kövek a régésznek mindent bevallottak. Azonnal leállította a munkát. Első nap ő is talált száz ezüstpénzt. Törvényes joga, sőt kötelessége volt félbeszakítani a mélyszántást, de nem volt lehetősége a régészeti munkára. A járási tanács másfél hónapra engedélyezte az ásatást.

A fővárosi tanács vezetői amint értesültek az anyagi nehézségekről, órák alatt kiutaltak 30 000 forintot az ásatásokra. Pedig akkor még senki nem tudta, hogy milyen értékes település akar előtűnni az agyagból.

Nagy település a föld alatt

De ennyi idő alatt meg lehet-e állapítani, hogy mit rejt a föld mélye? Jóformán munkához sem látott a régész, s máris volt 2300 ezüst pénze, nagyrészt a katonacsászárok korából. Első megtekintésükkor is megállapíthatta a pénzek korát. Nagy részükön két császár arcúja látható: III. Gordianus, Philippus Arabs. A legkésőbbi pénzek Traianus Deciusus képét mutatják.

Gordianus 238-tól uralkodott. Nem lehetett öröm az élete: délen a perzsák Mezo-

potámiára törtek, s itt fenn északkeleten barbár törzsek ostromolták a limest. Át-átcsaptak rajta. A fiatal császár a birodalom dolgait nem rendezhette el: megölték. Utóda, az arab származású Philippus megbékélt a perzsákkal, de a barbárok megújuló rohamait csak nehezen háríthatta el. És a birodalom belső bajai! Trónkövetelők álltak elő, legyőzte őket, de a Deciusus-al vívott csatában elesett. Deciusus Traianus Róma régi dicsőségéről álmódott, s keresztényüldözéssel akarta viszszaállítani a Birodalom nagyságát. Két évig uralkodott. A gótok ellen vívott csatában esett el.

Tehát a hosszúréti kincslelet, ez a 2300 ezüst, nagyrészt a 238-tól 251-ig terjedő időből származik, állapította meg a régész. Gazdája nyilván 251 után rejthette el.

A további próbaátadások arra is fényt derítettek, hogy nagy kiterjedésű település hever a föld alatt, mintegy száz négyzetméternyi területen. A lerombolt, fölégetett házak alatt régebbi kelta telepeket talált, alattuk meg koravaskori élet nyomait. Kerámia cserepekből megállapította, hogy i. e. egy évezreddel emberek éltek, dolgoztak a Hosszúréten. Követték őket a kelták, akik később rómaiak lettek. Kaba Melinda eddigi eredményei arra vallanak, hogy kisebb megszakításokkal 1400 évig élt ez a település és egyszer, valamikor a III. század közepén, fölégették a barbárok. Ebben az időben rejt-hették el az ezüstöket is, de úgy látszik, hogy gazdájának többé nem volt rá szüksége.

A légifényképezés segítene

Egy-két hónap alatt nem lehet feltárni ekkora területet. Különben sem volt, aki ásson, két munkással kellett dolgoznia. Így is biztató leleteket talált: luxusra valló, használati tárgyak, csatok, bútordíszek kerültek elő a Hosszúréten agyagából.

A terület gazdáival is tárgyalt, s megértésre talált: *addig dolgozhatnak régészek a Hosszúréten, ameddig a tudományos munka érdekei megkívánják*, határozott a Sasad Tsz vezetősége.

A barázdák azért olyan fehérek, mert a talajt megfesti a meszes habarcs. De a régész hiába dolgozna, nem kap munkást. Pár napig ástak itt huszonketten, de itthagyták egyedül, elmentek fűtőnek. Október van.

Süt a nap, de már hűvös szellők ereszkednek le a budai hegyekből. Mit kellene csi-

nálni? — kérdezem. — A légifényképezés most sokat segítene — mondja a régész.

A régészetben már 30—40 éve alkalmazzák ezt a módszert. A talaj elszíneződéséből, az árnyékhathatóságokból, sőt a növényi vegetáció fejlődéséből nagyszerűen lehet épületromokra, egykori utakra következtetni. Angliában és Olaszországban sok száz régészeti leletet derítettek fel légifényképezéssel.

Korszerűbb kutatóeszközöket

A hosszúréti település feltárásánál igen jól alkalmazhatnák az itt rövid időre kipróbált *Csanda—Zalavárt-féle elektronikus kutatóműszert*. A magyar mérnökök szabadátalma alapján készült műszert már tíz éve ismerik és használják az építőiparban. Csatornák, kábelek feltárásánál hasznosan alkalmazzák.

Hasonló műszereket (a talaj elektromos ellenállásának mérésére) külföldi országokban is használnak a régészek. Cerveteri és Vulci környékén a légifényképezést ilyen irányú vizsgálat követte, s lényegében ezzel a módszerrel tárták fel az etruszk sírkamrákat.

Talán nem is volna olyan költséges a régészeti kutatómunka, ha korszerűbb eszközök segítik az ásatást.

Mi lehetett ez a még nevesincs település? Úgy látszik, hogy mezőgazdasági feladata volt, mondja a régész. Talán éppen Aquincum élemezése miatt létesült. Sok katonát kellett etetni itt a Birodalom északkeleti szegélyén.

Az elmúlt hetekben IV. századból való pénzek is előkerültek az agyagos, romos talajból. Tehát a III. század közepén megégett városka a barbár törzsek kiűzése után új-jászületett.

Az előkerülő leletek szépen tanúsítják, szinte együttes lánokban, hogy a vaskor alkonyán itt élő kelta őslakók hogyan lettek civilizált római alattvalók. Egy őrlőkövet is találtak, egyik fele, sajnos, töredékes. Minden tárgy egy villanás a hajdani Pannónia napjaiból.

Az épületek alapjait azt mutatják, hogy itt tágas házak álltak valamikor és összetört fedelükre vail a barázdákban heverő sok széttört cserép. Az egyik kőküszöb épen maradt. Még látszik a szorososan oda-illesztett ajtó nyoma is, a kopás.

Az ajtó régen megégett, vagy elkorhadt, de én oly közelinek érzem, hogy szinte hallom a nyirkorgását.

Kiss Károly